Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie

... var det en slags trygdeordning, med man har det forhold at hvis man har råd får man den beste behandling. Derfor er det igrunnen vanskelig for mellemklassen, som ikke vil være avhengig av noen slags forsorg eller velgjørenhet. Imidlertid har Truman i sitt siste budgettforslag tatt med en post til utredning av dette spørsmål. Skattene er blitt store også der efter krigen, og forvalterne ved sykehusene klaget over at gavene ikke lenger fløt så rikelig inn som tidligere, slutter overlæge Jervell.

... 1947. ... Argentina er ... fall for hvete. Også i U[illegible] er utsiktene lyse. Hveteavlingen er der ansått til ... det [illegible] av det endelige resultat i [illegible].

I Austral[illegible] lyder det offisielle anslaget på [illegible] millioner bushel, men kvaliteten er mindre god. p.

S[illegible]

I Lagtinget [illegible] forslag [illegible] Vatnaland (B), Rogaland [illegible] blev [illegible] det. Oscar Olsen (V), Kristiansand, tok op forslaget om at loven også skulle gjelde kvinner som arbeider i mannens bedrift eller i ektefellenes fellesbedrift.

Vatnalands forslag falt med 26 mot 8 stemmer og Oscar Olsens med 25 mot 9 stemmer. Derefter blev Odelstingsvedtaket enstemmig bifalt.

Sild – sild – også ved Skagen.

[illegible]

Det er ikke bare på Norskekysten silden strømmer rikelig inn. — Nu meldes det at det i løpet av tirsdag og onsdag i denne uke blev tilført Skagen og Hirtshals 2,3 millioner kilo sild, et kvantum man aldri før har kunnet bringe iland på så kort tid.

Prisen har vært helt nede i 15 øre pr. kilo, hvilket nok er bunnrekord.

Centraladministrasjonen, Høiesterett og motstandsbevegelsen. I.

Departementene, den ytre etat, pressen.

102049

— Av direktør LORENTZ VOGT —

Den norske embedsstand og særlig embedsmennene utover landet, inntok i sin tid en meget selvstendig stilling. De var ikke alene uavsettelige i sine embeder — men disse fylte også deres liv. Noe behov for ekstraarbeide hadde de ikke. Lønningene var ut fra tidens forhold meget gode. Embedsmennene hadde en sterk social posisjon. Det skyldtes også deres utdannelse, som lå over folkets. Handelstandens utdannelse var i tidligere tider ikke imponerende. Antallet av ingeniører var få. Industriens betydning var sterkt begrenset.

Embedsstandens posisjon er gradvis forringet i de siste menneskealdre: Sportelloven av 1872 gav dens økonomi et grunnskudd. Salget av en rekke embedsgårder påskyndet utviklingen. Pengenes reduserte verdi besørget resten. Med de forbedrede kommunikasjoner og med Stortingets økede innflydelse fikk centraladministrasjonen — departementene — stadig større makt overfor embedsmennene utover landet. Deres anledning til å gripe inn i detaljer blev større og større og blev stadig benyttet. Embedsmennene blev — bortsett fra dommerne — mere og mere departementenes underordnede funksjoner, hvor ikke deres funksjoner, som ved magistratsembedene, blev overtatt av kommunale funksjonærer.

Man kan bifalle denne utvikling eller man kan beklage den. Det er en smaksak. Men man kan ikke benekte dens eksistens. Det faktiske forhold er på det rene.

Da okkupasjonen kom 9. april 1940, satt landet med en sterk centraladministrasjon, hvis embedsmenn var vant til å gi ordre i form av skrivelser og cirkulærer, tildels underskrevet, tildels parafert av dem selv. Embedsmenn og funksjonærer utover landet var vant til å motta ordre fra de ekspedisjonschefer, hvis underskrift var dem vel kjent. Departementets embedsmenn kunde vel krype i skjul utad bak statsrådene.

Innen den ytre som den indre etat, var ingen i tvil om hvor avgjørelsen og dermed også ansvaret lå. Det var paraferingen som gjorde brever og cirkulærer lovlige. Det var paraferingen som gav mottageren garantien for at alt var i orden.

Den 9. april dro en rekke av departementenes embedsmenn fra Oslo til Hamar og Elverum. De holdt sig borte fra den okkuperte sone en ganske kort tid, så vendte de fleste tilbake. Under Administrasjonsrådet, og tildels også lenge efter dettes fratreden, satt i de fleste av de gamle departementer — de gamle ekspedisjonschefer, og for så vidt de ikke er avanseret, falt for aldersgrensen, eller døde, sitter de der sann[illegible]. Det er en rekke byråchefer blitt [illegible]chefer.

For embedsmenn og funksjonærer utover landet måtte administrasjonen, iallfall den første tid efter 15. april, fortone sig som en fortsettelse av den gamle tid. Den embedsmann eller funksjonær som handlet i overensstemmelse med den [illegible] som til [illegible] trykk gjennem kjente Jøssing-embedsmenn i departementene må være fri. Den som handlet uten å være advart, eller på grunnlag av omtvistelige cirkulærer fra det samme hold må kunne undskyldes.

Det første som skulde være gjort efter frigjøringen — ja så langt det var mulig allerede under okkupasjonen — måtte være å bringe på det rene alle fra centraladministrasjonen utgåtte cirkulærer og skrivelser, samt hvem de var underskrevet eller parafert av. Dette er ennu til dags dato forsømt. Man er gått i vei med et opgjør uten å bringe den vesentligste del av grunnlaget på det rene. Det kan da være naturlig å ta frem endel ting.

Et av de spørsmål som stadig dukker op er pressens stilling. Denne lot sig meget tidlig stille under censur. Skjedde dette fordi pressens menn var undfaldende overfor tysk press, eller var det overensstemmende med Administrasjonsrådets politikk? Nedennevnte cirkulære fra justisdepartementet gir svaret:

Rundskrivelse til politimestrene i de besatte områder. Jnr. 3038-40 P.
Konfidentielt. Haster.

Hr. politimester.

Det tyske rikes befullmektigede har den 22. april 1940 skrevet således til Administrasjonsrådets formann:

«Jeg anmoder Dem om å rette følgende instruksjoner til samtlige chefredaktører av aviser og tidsskrifter innen Deres myndighetsområde:

1) *Avisene og tidsskriftenes chefredaktører er ansvarlig for at det ikke blir trykt noe som kan være skadelig eller ufordelaktig for Det tyske rike, den tyske forsvarsmakt og Det tyske rikes øvrige innretninger, eller som endog bringer til uttrykk et fiendtlig sinnelag mot Det tyske rike eller som kunde fremkalle et slikt sinnelag hos leseren.*
2) *De lokale norske politimyndigheter skal sørge for overvåkelsen av at dette pålegg blir overholdt.*
3) *I tilfelle av overtredelse av denne anordning blir det straks å skride inn med passende forholdsregler mot vedkommende aviser eller tidsskrifter og deres chefredaktører.*

Denne instruksjon er ikke bestemt til [illegible] med [illegible] chefredaktører [illegible]»

[illegible]

Det er gitt, at hadde Administrasjonsrådet funnet denne censur utilfredsstillende hadde det aldri ydet sin medvirkning. Censuren skulde som det sees av de av nærværende forfatter understrekne ord, omfatte langt mere enn de militære forhold. Det skulde være en censur også av meningen og stemninger.

Ved cirkulære av 11. juni 1940 og 13. juni 1940 etableres og innskjerpes forbud mot at der i restauranter, hoteller, pensjonater, kafeer, konditorier og lignende, hvor der er tyskere tilstede, lyttes på engelske eller franske kringkastere. Skrivelsen av 13. juni 1940 slutter således:

«Innehaveren og bestyreren av en restaurant, kafé osv. er personlig ansvarlig også for at personalet efterkommer de gitte instruksjoner. Skulde overtredelse finne sted, vil etablissementet måtte stenges og beverterbevillingen inndras. Det må også regnes med at det blir fastsatt streng fengsels- og/eller bøtestraff, ikke bare for forsettlig overtredelse, men også for forsømmelse eller mangelfullt tilsyn med at bestemmelsene blir overholdt.

Dette bør foreholdes innehavere og bestyrere av restauranter, kafeer, hoteller, pensjonater og lignende steder, dog således at De ikke overleverer denne skrivelse til noen.»

Oslo, 13. juni 1940.
På vegne av Administrasjonsrådet:
Ole F. Harbek.
Kristian Hanssen.»

Med hensyn til offentliggjørelse av bekjentgjørelse i «Deutsche Zeitung» utsendte justisdepartementet — Administrasjonsrådet — den 22. august 1940 følgende skrivelse:

OFFENTLIGE KUNNGJØRINGER

Finansdepartementet har i brev av 13. august d. å. til justisdepartementet anført:

«Til underretning meldes at Administrasjonsrådet den 7/8 d. å. har truffet bestemmelse om at alle offentlige kunngjøringer som efter lov, kongelig resolusjon eller annet offentlig påbud skal rykkes inn foruten i Norsk Lysingsblad i en eller flere andre aviser, for fremtiden også skal innrykkes i «Deutsche Zeitung in Norwegen», for så vidt de ikke [illegible] i «Aftenposten». [illegible]

[illegible]

LORENTZ VOGT

TB 2.2.48